

KONFERENCE K DEVADESÁTINÁM ČESKOSLOVENSKÉ KINEMATOGRAFIE

Dvoudenní mezioborová konference, kterou na počátku prosince loňského roku uspořádal Československý filmový ústav, poskytla širokému okruhu odborníků jistě vítanou příležitost vyslovit se k otázkám studia vývoje české a slovenské kinematografie, prezentovat své dosavadní poznatky a ověřit si použité postupy. S referáty či diskusními příspěvky vystoupili badatelé, zastupující prakticky všechny vědní obory, které se dnes u nás systematicky zabývají filmovou problematikou. Nenadradíme tedy patrně, označíme-li konferenci za reprezentativní obraz současného stavu výzkumu na tomto poli.

Prvý den, za předsednictví J. Havránka a J. Růžičky, byly na programu konference především příspěvky, věnované ekonomickým, sociálním a politickým aspektům vývoje kinematografie. Úvodní blok vystoupení vhodně předznamenal referát Z. Štábly (Filmové půjčovnictví v Čechách do roku 1918). Znovu se mimo vši pochybnost potvrdilo, že komplexní průzkum takových oblastí, jako je kinofikace, vývoj organizačních struktur pro distribuci filmů apod., je nad síly jednotlivce. Odbor vý-

zkumu ČSFÚ proto požádal o spolupráci řadu regionálních badatelů, především archivářů a muzejníků. S prvými výsledky této spolupráce jsme měli možnost se seznámit v diskusních příspěvcích M. Lenderové, A. Kubíkové a Z. Pokludy. Jejich vystoupení ukázala, že do budoucna s sebou takto široce pojatý výzkum přinese množství problémů, především v rovině jeho koordinace. Výhodou je, že sami badatelé si příslušné problémy dobře uvědomují, jak demonstroval ve svém do značné míry programovém referátu J. Růžička (O podílu regionálních historiků na dějinách kinematografie).

Jádro prvního dne jednání tvořila podle našeho názoru vystoupení, charakterizovaná snahou zařadit vývoj kinematografie především do kontextu vývoje politického. Vyznačovala se nejen značnou tematickou šíří, ale také rozdílností metod, kterých jednotliví referující použili. B. Zilynskyj (Koryatovič – první český historický film) a K. Kořalková (Film Zborov ve společenském kontextu přelomu roku 1938 a 1939) zvolili postup, který je patrně profesionálnímu historikovi nejbližší – na základě dostupného materiálu, především

dobového tisku, rekonstruovat okolnosti vzniku daného filmu a se znalostí příslušného období se pokusit vysvětlit jeho úspěch či neúspěch. Samotný film jako pramen je při takovémto postupu využit vlastně až sekundárně.

J. Rak (Obraz vzniku Československa v české filmové tvorbě dvacátých let) se při koncipování svého referátu ubíral poněkud složitější cestou. Jeho přehled nejdůležitějších snímků, zobrazujících československé osvobozené úsilí, vyústil v zamyšlení nad obsahem tehdejšího českého vlastenectví. Filmového materiálu bylo v tomto případě využito v mnohem větší míře a příspěvek naznačil lákavou perspektivu dalšího výzkumu vztahů mezi filmovým obrazem naší minulosti a vývojem historického vědomí.

Značný ohlas vyvolal příspěvek *V. Macka* (Kinematografie v Slovenskej republike). Referent polemizoval s tradiční periodizací dějin slovenské kinematografie, kladoucí její vznik do roku 1945. Podstatný krok k emancipaci slovenské filmové tvorby byl podle jeho názoru učiněn již v letech 1939-1945, v období dosavadním výzkumem neoprávněně opomíjeném. Na rozdíl od předcházejících vystoupení vycházel Macek především z hodnocení vnitřního vývoje samotného filmu, přičemž se nevyhnul formulacím z historického hlediska problematickým. Na druhé straně jeho postřehy o postavení a úloze umělce v totalitním státě přesahovaly svým významem úzký tematický rámec referátu.

Blok historických příspěvků

uzavřela vystoupení *I. Klimeše* (K povaze historismu v hraném filmu poúnorového období) a *J. Bernarda* (Diskuse o směrech rozvoje našeho filmu v 1. polovině roku 1948 ve filmovém tisku), zabývající se ideologickými koncepcemi, které deformujícím způsobem limitovaly vývoj naší kinematografie. Cenný byl především Klimešův příspěvek, analyzující zrození tehdejšího konzervativního historismu ze schematické estetiky ždanovovského typu.

Druhému dni konference předsedal Z. Mathauser a zazněly na něm příspěvky z dějin filmové kritiky, teorie a estetiky. *J. Jaroš* (Začátky českého myšlení o filmu) podal historický přehled názorů některých osobností české kultury na film jako umělecký fenomén a pokusil se přehledně demonstrovat formování relativně samostatné filmové kritiky a estetiky v období do poloviny 40. let. Po něm pak *V. Merhaut* (Filmová kritika „zuřivého reportéra“) předložil příklady z působení E. E. Kische na tomto poli, přičemž vyzdvihl především jeho zásluhy v oblasti hodnocení a propagace sovětského umění ve 20. letech.

Za filmové teoretiky sáhl nejhlouběji do historie *M. Ciel* (Informácia o súvislostiach slovenskej filmovej teórie. Jej predhistória v rokoch dvadsiatych a tridsiatych). Nejprve zdůraznil, že ani dnešní úroveň slovenské filmové vědy se nedá srovnat s úrovní ostatních uměnovědných disciplín, poukázal na negativní důsledky neexistence syntézy filmových dějin a na chaotický stav metodolo-

gie. Poté se věnoval hodnocení filmu ve slovenské meziválečné publicistice.

Velice zajímavý příspěvek přinesl v souvislosti s pohledem do minula referát *M. Breganta* (Filmová studie Vratislava Effenbergera). Jakkoli problémy filmové teorie nestály v centru Effenbergery pozornosti, je nesporné, že jeho *Poznámky o filmu* patří do katalogu mimořádných počinů právě v této oblasti a Bregantova snaha o jejich kritickou publikaci si jistě zaslouží plnou podporu.

Od historie přímo k problémům současným přešli v oblasti kritiky pouze slovenští referenti a to hlavně v souvislosti s hodnocením a periodizací dosavadního vývoje slovenské filmové tvorby. Zdá se, že v tomto směru panuje mezi slovenskými kritiky v současné době vzácná shoda názorů. Za všechny uvedme vystoupení *A. Hrabušického* (Obrazová skladba slovenského filmu 1945–1970). Za základní přelom označil Hrabušický počátek 60. let, kdy podle jeho slov přestal být slovenský film pouhým „svěrázným sociálně kulturním fenoménem“ a stal se plnohodnotným uměleckým druhem. Doba plodného rozkvětu pak podle něj trvala do přelomu 60. a 70. let, poté následovala „nadvláda provinčního izolacionismu“, za které byly mnohé kvality let minulých promrhány.

Také v oblasti filmové teorie byly přesahy do současnosti především slovenskou doménou. *J. Paštěková* (K problému typologie filmových adaptací prózy) sice ohraničila svůj příspěvek chrono-

logicky lety 1950–1960, avšak pokusila se dospět k obecným závěrům. Inspirovala se francouzskou, polskou a sovětskou sémiotikou 60. a 70. let, ke snaze o kritické využití jejího pojmového aparátu však žel přidala jen minimum původních nápadů.

Mezi poslední referenty patřil *Z. Mathauser* (Globály české filmové historie). Jestliže v určitých momentech konference mohl vzniknout dojem, že její dvě části, historická a teoretická, mají spolu jen málo společného, pak Mathauser patřil mezi ty referenty, kteří se snažili případnou trhlinu překlenout. Nepochybujeme o tom, že jeho apel k zohlednění toho, co nazývá globály naší kulturní existence, především národního mytu, ve kterém „bytujeme“ a „dobře si rozumíme“, našel pochopení jak mezi uměnovědci, tak mezi historiky.

Dva prosincové dny v Ústředním klubu školství a vědy ROH přinesly řadu nových poznatků. Co však je podle našeho názoru zvlášť důležité, naznačily a poodkryly množství problémů, se kterými bude nutné se při zkoumání a perspektivně i syntetickém zpracování zanedlouho již stoleté historie československé kinematografie vypořádat. V této zprávě nebylo možné zabývat se všemi zajímavými podněty, také někteří referenti se do omezeného počtu řádků prostě nevešli. Omluvou nám budiž, že plný text převážné většiny vystoupení si případný zájemce může přečíst ve druhém svazku Filmového sborníku historického.

Petr Mareš – Martin Nechvátal